

Malets S.

THEORETICAL ASPECTS OF TAX REGULATION IN A MARKET ECONOMY

Historical and contemporary approaches to determining the content of the concepts of "taxes" and "tax regulation" have been examined. The study of the evolution of the concepts content of "taxes" and "tax regulation" was based on the methods of the unity of the historical and logical. Assessment of the main objectives of tax regulations in the current economic conditions has been made with the help of the method of analysis and synthesis. The purpose of the article is to justify theoretical principles of the tax regulation of social and economic processes in the current development of the national economy. Characteristics of taxes as an economic category, has been considered in the following aspects: according to the economic entity; the form of manifestation; the organizational and legal side. It has been proved that a clear definition of the theoretical foundations of the tax regulation of the economy considering the peculiarities of modern business environments will perform a thorough selection and increase the efficiency of government regulatory measures. Improved determination of the tax regulation of the economy has been formulated and its relationship with the regulatory function of taxes has been defined. It has been determined that tax regulations is the management of a set of relations in the sphere of production, exchange and consumption of goods and services in a particular social system in order to achieve the desired social and economic outcomes by applying a specific tool - taxes. The main features of tax regulation in modern conditions, namely locating, distributional, regulatory, social have been analyzed. It has been proved that a separate tax tool is a tax adjustment mechanism, which in economic terms is a set of economic relations, specific methods of mobilizing budget money and includes: tax planning and forecasting; tax rules and regulations; tax incentives and sanctions. According to the study it has been concluded that tax regulations are an important mechanism for the stabilization of state financial resources, stimulation of economic growth, structural reforms, improvement of competitiveness of the national economy. Further studies will be used to formulate proposals for changes in the tax system and tax administration approaches of the state which would improve the investment climate in the country and optimize performance of the real sector of the economy.

Keywords: tax, tax regulations, the tax mechanism, functions of the tax regulation.

Одержано 12.02.2015 р.

УДК 336.143

Петричко Марія Михайлівна,
к.е.н., доцент кафедри обліку та фінансів,
Мукачівський державний університет

БЮДЖЕТНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Бюджетна політика є вагомим важелем впливу, який забезпечує оптимізацію формування доходів і використання державних фінансових ресурсів з метою регулювання соціальних і економічних процесів та забезпечення макроекономічного зростання. Мета дослідження полягає в узагальненні існуючих теоретичних підходів до визначення сутності бюджетної політики та, на їх основі, формування рекомендацій спрямованих на оптимізацію перерозподілу фінансових ресурсів через бюджет країни з врахуванням динаміки економічного розвитку. Розраховано показники еластичності доходів та видатків зведеного бюджету від валового внутрішнього продукту з використанням статистичних методів, зокрема рядів динаміки. Розглянуто сутність визначення категорії «бюджетна політика» та узагальнено підходи до її трактування. Обґрунтовано, що бюджетна політика – це сукупність прийомів та заходів держави, обумовлена нормами чинного законодавства та відповідним апаратом управління щодо акумулювання та використання фінансових ресурсів держави з метою забезпечення соціально-економічного розвитку. Досліджено основні напрямки бюджетної політики та виокремлено основні тенденції її формування в Україні. Проаналізовано доходи та видатки зведеного бюджету, визначено їх залежність від зміни валового внутрішнього продукту та окреслено основні тенденції таких змін. Досліджено чинники, які впливають на проведення бюджетної політики як основного важеля впливу на соціально-економічний розвиток країни. Запропоновано основні засади формування ефективної бюджетної політики. Наукова новизна результатів дослідження полягає в узагальненні теоретичних положень щодо функціонування бюджетної політики в Україні та обґрунтування конкретних пропозицій щодо удосконалення напрямків її проведення. Визначено, що ефективність бюджетної політики визначається її здатністю забезпечити виконання державних функцій, створити відповідні умови для стабільного розвитку економіки. Основними засадами при формуванні бюджетної політики повинні бути: створення нової моделі міжбюджетних відносин, подальша лібералізація податкової та бюджетної системи, утримання граничного обсягу дефіциту державного бюджету на економічно безпечному рівні, оптимізація видаткової частини бюджету. Обґрунтовані результати формують наукову основу для практичного вирішення проблеми функціонування бюджетної

політики в Україні.

Ключові слова: бюджет, бюджетна політика, доходи бюджету, видатки бюджету, валовий внутрішній продукт.

ВСТУП

Постановка проблеми. В сучасних умовах бюджетна політика є невід’ємною частиною фінансової політики держави та інструментом впливу на соціально економічні процеси у суспільстві. За допомогою бюджетної політики здійснюється перерозподіл фінансових ресурсів для забезпечення виконання державою покладених на неї функцій: економічної, соціальної, управлінської, оборонної тощо. Таким чином, бюджетна політика є вагомим важелем впливу, який забезпечує оптимізацію формування доходів і використання державних фінансових ресурсів з метою регулювання соціальних і економічних процесів та забезпечення макроекономічного зростання. Тому сьогодні досить актуальним питанням для економічних досліджень є аналіз сутності бюджетної політики в контексті перерозподілу фінансових ресурсів через бюджет країни з врахуванням економічного зростання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні аспекти формування бюджетної політики широко висвітлюються у науковій літературі. Вагомий внесок у дослідженні цієї проблеми зробили: О. Д. Василик, К. В. Павлюк, В. М. Опарін, В. М. Федосов, С. В. Мочерний, С. І. Юрій та ін. Однак, невизначеність та дискусійність багатьох

теоретико-методологічних та практичних положень бюджетної політики, необхідність розробки механізмів підвищення її результативності та ефективності вимагають подальшого дослідження цієї проблеми.

Мета статті (постановка завдання). Мета дослідження полягає в узагальненні існуючих теоретичних підходів до визначення сутності бюджетної політики та, на їх основі, формування рекомендацій спрямованих на оптимізацію перерозподілу фінансових ресурсів через бюджет країни з врахуванням динаміки економічного розвитку.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Бюджетна політика є одним із елементів фінансової політики, її важливою складовою, у якій відображаються рівень соціально-економічного розвитку країни, фінансові можливості держави, добробут громадян. Тому важливим є формування ефективної бюджетної політики з точки зору обсягу фінансових ресурсів та їх перерозподілу, які відповідають умовам економічного розвитку країни.

В економічній літературі відсутні єдині підходи до трактування змісту бюджетної політики, вітчизняні науковці висувають різні концептуальні визначення, основні з яких узагальнено в таблиці 1.

Таблиця 1

Спектр трактувань дефініції «бюджетна політика» [1, с. 37]

Автор	Визначення
Василик О.Д., Павлюк К.В.	«Сукупність заходів держави щодо організації та використання фінансів для забезпечення економічного і соціального розвитку»
Федосов В.М., Опарін В.М., Сафонова Л.Д., Романенко О.Р.	«...складова фінансової політики, що відображає сукупність державних заходів у сфері бюджету з метою регулювання економічних і соціальних процесів. Підпорядкована певній фінансовій доктрині – системі домінуючих теоретичних положень, політичних переконань, етичних ідеалів»
Мочерний С.В., Ларіна Я.С., Устенко О.А., Юрій С.І.	«цілеспрямована і планомірна діяльність держави щодо раціонального використання важелів бюджетного регулювання, темпів та частки одержавлення національного доходу, джерел його формування та вибору оптимальної структури витрат з метою підтримання стабільного економічного зростання в країні і досягнення стратегічних цілей держави»
Огонь Ц.Г.	«... цілеспрямована діяльність держави у фінансово-бюджетній сфері»
Юрій С.І., Федосов В.М.	«...діяльність державних органів влади і управління стосовно формування та регулювання державного бюджету країни з метою забезпечення соціально-економічного розвитку та стратегічних пріоритетів держави»

Узагальнивши наведені підходи щодо трактування категорії «бюджетна політика», ми вважаємо, що бюджетна політика – це сукупність прийомів та заходів держави, обумовлена нормами чинного законодавства та відповідним апаратом управління щодо акумулювання та використання фінансових ресурсів держави з метою забезпечення соціально-економічного розвитку.

Проаналізувавши основні напрямки бюджетної політики в Україні, слід відмітити, що протягом 2005-2014 рр. головним завданням було створення базових передумов економічного росту через утримання низького рівня інфляції, стабілізацію державних

фінансів і створення стійкої фінансової системи. Формування режиму максимального сприяння бізнесу шляхом зменшення втручання держави в економіку, зниження адміністративних бар’єрів для його розвитку, модернізації податкової системи й поглиблення міжнародної економічної інтеграції України [3].

В процесі формування напрямів бюджетної політики на наступний рік обов’язковим є врахування поточної економічної ситуації та прогнозних макроекономічних показників. Так, під час визначення «Основних напрямів бюджетної політики на 2015 рік» враховано такі основні прогнозні макропоказники

економічного і соціального розвитку України на 2015 рік:

– валовий внутрішній продукт номінальний (за міжнародним стандартом системи національних рахунків 2008 року) – 1742 млрд. гривень;

– валовий внутрішній продукт реальний, темпи зростання (за міжнародним стандартом системи національних рахунків 2008 року) – 101,7 відсотка;

– валовий внутрішній продукт номінальний (за міжнародним стандартом системи національних рахунків 1993 року) – 1686,5 млрд. гривень;

– валовий внутрішній продукт реальний, темпи зростання (за міжнародним стандартом системи

національних рахунків 1993 року) – 101,7 відсотка;

– індекс споживчих цін (грудень до грудня попереднього року) – 105,4 відсотка;

– індекс цін виробників (грудень до грудня попереднього року) – 107,3 відсотка;

– рівень безробіття населення віком 15-70 років, визначений за методологією Міжнародної організації праці — 7,8 відсотка [2].

Бюджетна політика як частина фінансової та економічної політики залежить від ефективності її проведення. Головним інструментом проведення такої політики є визначення обсягу ВВП (рис. 1) та рівня розподілу та перерозподілу його через бюджет (рис. 2).

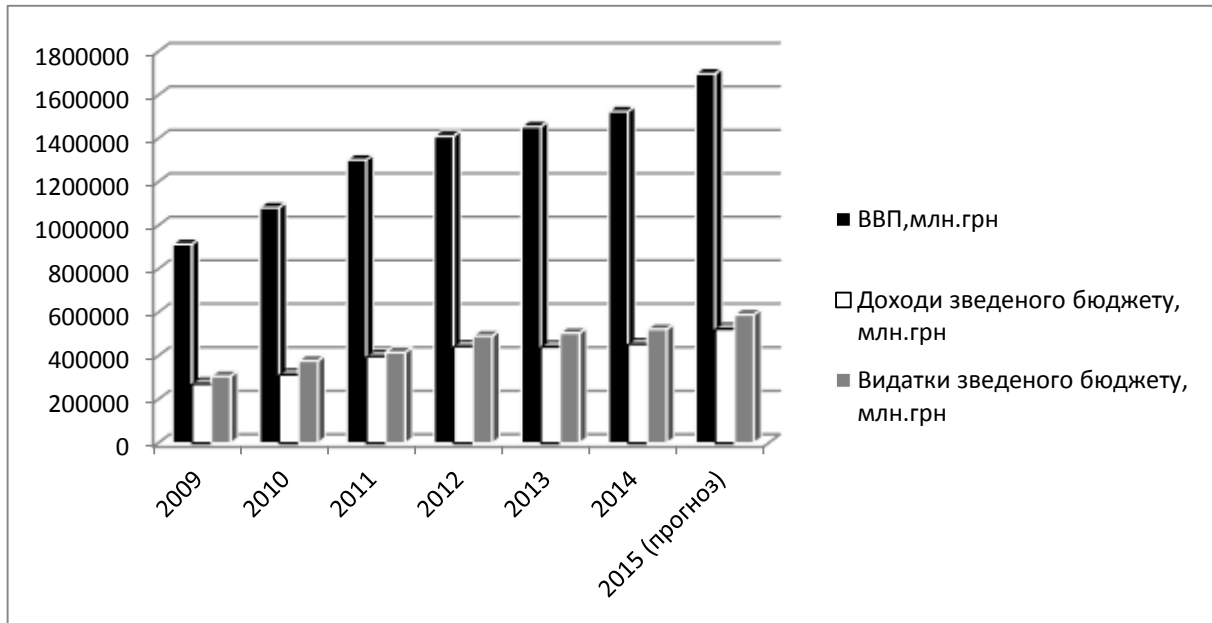

Рис.1. Динаміка обсягу ВВП, доходів та видатків зведеного бюджету [4, 7]

Як видно з рис. 1. протягом аналізованого періоду (2009-2014 рр.) спостерігається тенденція до зростання обсягу ВВП в абсолютному вираженні з 9113345 млн. грн. до 1698531 млн. грн., проте реальний ВВП коливається в межах 85,2% – 100,3% до попереднього року. Причиною розбіжності між зростанням величини номінального та реального ВВП є високі темпи інфляції (індекс інфляції коливається на рівні від 112,3% в – 2009 р до 124,9 % в 2014 р.) [6]. Отже, для формування ефективної бюджетної політики необхідно враховувати економічні, соціальні та політичні чинники, які сприяють процесу стабілізації макроекономічної ситуації, подоланню інфляційних процесів, проведенню реформ з метою покращення рівня економічного розвитку України та добробуту населення.

Формування бюджетної політики пов'язане з необхідністю розподілу частини ВВП для забезпечення виконання державою покладених на неї функцій, тобто визначається рівень централізації ВВП до бюджету. Рівень централізації ВВП та його перерозподілу можна оцінити за допомогою визначення співвідношення між доходами та видатками зведеного бюджету (у % до ВВП) (рис 2).

Як свідчать дані рис. 2, протягом 2009-2015 рр.

не існувало чіткої тенденції щодо рівня централізації ВВП. Частка доходів та частка видатків у валовому внутрішньому продукті коливається з 29,9 % до 34,7 % для доходів та з 33,7% до 34,7% для видатків.

З метою визначення залежності величини доходів та видатків бюджету від величини ВВП побудуємо та проведемо аналіз коефіцієнтів еластичності між зазначеними категоріями (табл. 2).

Коефіцієнт еластичності системи доходів (видатків) бюджету показує, як змінюється обсяг надходжень (видатків) до (з) бюджету залежно від зміни обсягу валового внутрішнього продукту.

Як видно з таблиці 2, доходи державного бюджету зростають значно інтенсивніше при зміні ВВП на 1%, ніж видатки.

Коефіцієнт еластичності доходів державного бюджету тільки в 2013 році має від'ємне значення, тобто при зростанні ВВП на 1%, доходи державного бюджету зменшувалися на 0,2%, оскільки в даному періоді ми спостерігаємо зменшення доходів на -2736,3 млн. грн. у порівнянні з попереднім періодом. Така ситуація обумовлена економічною та фінансовою політикою держави. У всі інші роки досліджуваного періоду даний показник має тенденцію до зростання і становить 1,1%.

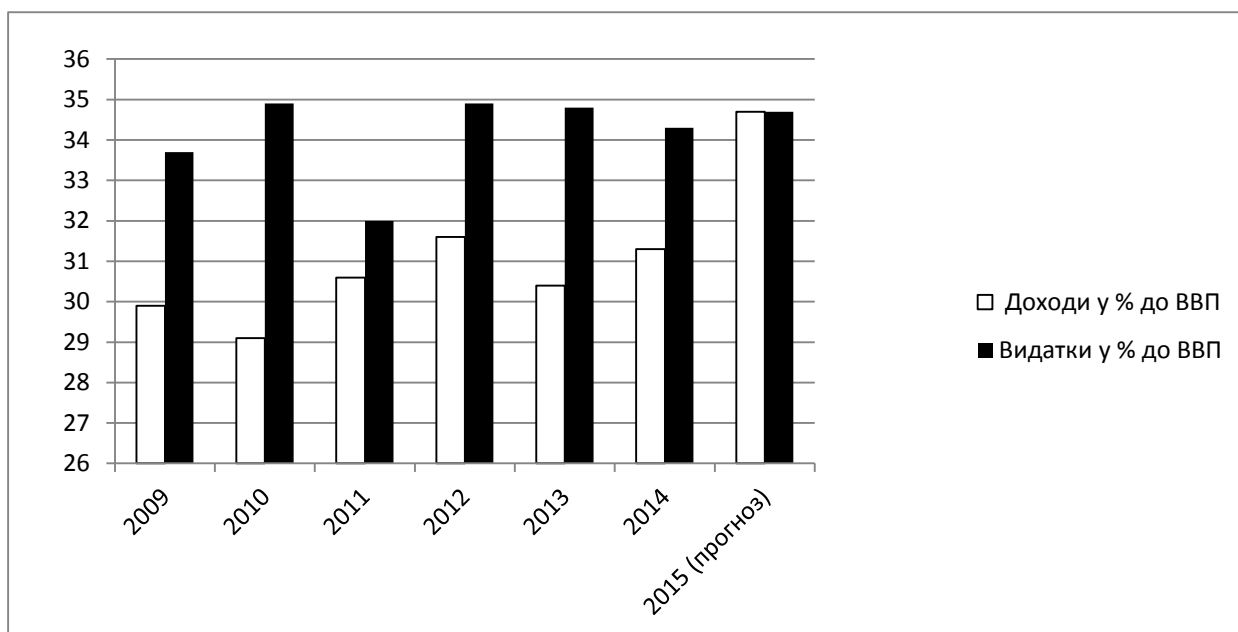

Рис. 2. Динаміка доходів та видатків % до ВВП [4, 7]

Таблиця 2

Динаміка коефіцієнтів еластичності дохідної та видаткової частини зведеного бюджету до ВВП за 2009-2015 роки

Роки	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015 (прогноз)
Показник							
ВВП, млн. грн.	913345	1082569	1302079	1411238	1454931	1524965	1698531
Доходи зведеного бюджету, млн. грн.	272967	314506,3	398553,6	445525,3	442788,7	455927,4	525023,1
Видатки зведеного бюджету, млн. грн.	307399,4	377842,8	416853,6	492454,7	505843,8	523004,8	590145,3
Роки		2010/	2011/	2012/	2013/	2014/	2015/2014
Показник		2009	2010	2011	2012	2013	
ВВП :							
абсолютний приріст, млн. грн..	-	169224	219510	109159	43693	70034	173566
темپ приросту, %	-	18,5	20,3	8,4	3,1	4,8	11,4
Доходи зведеного бюджету:							
абсолютний приріст, млн. грн.	-	41539,3	84047,3	46971,7	-2736,3	13138,7	69095,7
темп приросту, %	-	15,2	26,7	11,8	-0,6	3	15,2
Видатки зведеного бюджету:							
абсолютний приріст, млн. грн.	-	70443,4	39010,8	75601,1	13389,1	17161	67140,5
темп приросту, %	-	22,9	10,3	18,1	2,7	3,4	12,8
коефіцієнт еластичності доходів від ВВП	-	0,8	1,3	1,4	-0,2	0,6	1,3
коефіцієнт еластичності видатків від ВВП	-	1,2	0,5	2,2	0,9	0,7	1,1

Джерело: [4, 7], розрахунки автора

Коефіцієнт еластичність видаткової частини державного бюджету змінюється від 0,5% до 1,1% що свідчить про їх еластичність, тобто при збільшенні ВВП

на 1% видатки зростатимуть на 1,1%.

Отже, з результатів аналізу можна зробити висновок, що незважаючи на певні негативні зміни у

2009-2014 рр. вдалося зберегти позитивну динаміку коефіцієнта еластичності, що підтверджується виконанням бюджетних планів. І попри негативний вплив політичної та фінансової кризи на всі економічні процеси в Україні сподіваємося, що бюджет 2015 року буде виконано згідно прогнозних показників.

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Результати проведеного дослідження свідчать, що ефективність бюджетної політики визначається її

здатністю забезпечити виконання державних функцій, створити відповідні умови для стабільного розвитку економіки. Управління державними фінансами повинно відбуватися за принципами ефективності, стійкості та прозорості, в інтересах суспільства, на основі виваженої бюджетної політики. Основними засадами при формуванні бюджетної політики повинні бути: створення нової моделі міжбюджетних відносин, подальша лібералізація податкової та бюджетної системи, утримання граничного обсягу дефіциту державного бюджету на економічно безпечному рівні, оптимізація видаткової частини бюджету.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Федосов В. М. Бюджетна система: підруч. / за наук. ред. В. М. Федосова, С. І. Юрія. – К.: Центр учбов. літератури; Тернопіль: Економічна думка, 2012. – 817 с.
2. Проект основних напрямків бюджетної політики на 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.minfin.gov.ua/control/publish/article/main?art_id=398593&cat_id=398592.
3. Програма економічних реформ на 2010-2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MUS14838.html.
4. Офіційний сайт Міністерства фінансів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/publish/article/main?art_id=404574&cat_id=404610.
5. Основні напрями бюджетної політики на 2009-2014 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://budget.rada.gov.ua/kombjudjet/control/uk/doccatalog/list?currDir=45077>.
6. Финансовый портал Минфин . Индекс инфляции [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://index.minfin.com.ua/index/inf/?2014>
7. Закон України «Про Державний бюджет України на 2015 рік та зміни до законодавства України, спрямовані на реалізацію Програми КМУ «Відновлення України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/document/247604932/D0%A3.pdf>.

Петричко Марія Михайлівна

БЮДЖЕТНАЯ ПОЛИТИКА УКРАИНЫ: РЕАЛИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ

Бюджетная политика является весомым рычагом влияния, которое обеспечивает оптимизацию формирования доходов и использования государственных финансовых ресурсов с целью регулирования социальных и экономических процессов и обеспечения макроэкономического роста. Цель исследования заключается в обобщении существующих теоретических подходов к определению сущности бюджетной политики и, на их основе, формирование рекомендаций направленных на оптимизацию перераспределения финансовых ресурсов через бюджет страны с учетом динамики экономического развития. Рассчитаны показатели эластичности доходов и расходов сводного бюджета от валового внутреннего продукта с использованием статистических методов, в частности рядов динамики. Рассмотрены сущность определения категории «бюджетная политика» и обобщены подходы к ее трактовке. Обосновано, что бюджетная политика - это совокупность приемов и мероприятий государства, обусловлена нормами действующего законодательства и соответствующим аппаратом управления по аккумулированию и использования финансовых ресурсов государства с целью обеспечения социально-экономического развития. Исследованы основные направления бюджетной политики и выделены основные тенденции ее формирования в Украине. Проанализированы доходы и расходы сводного бюджета, определены их зависимость от изменения валового внутреннего продукта и обозначены основные тенденции таких изменений. Исследованы факторы, которые влияют на проведение бюджетной политики как основного рычага влияния на социально-экономическое развитие страны. Предложены основные принципы формирования эффективной бюджетной политики. Научная новизна исследования заключается в обобщенные теоретических положений относительно функционирования бюджетной политики в Украине и обоснования конкретных предложений по совершенствованию направлений ее проведения. Определено, что эффективность бюджетной политики определяется ее способностью обеспечить выполнение государственных функций, создать соответствующие условия для стабильного развития экономики. Основными принципами при формировании бюджетной политики должны быть: создание новой модели межбюджетных отношений, дальнейшая либерализация налоговой и бюджетной системы, содержание предельного объема дефицита государственного бюджета на экономически безопасном уровне, оптимизация расходной части бюджета. Обоснованные результаты формируют научную основу для практического решения проблемы функционирования бюджетной политики в Украине.

Ключевые слова: бюджет, бюджетная политика, доходы бюджета, расходы бюджета, валовой внутренний продукт.

Petrychko M.

BUDGETARY POLICY OF UKRAINE: REALITIES AND PROSPECTS

Budgetary policy is an important lever of influence that provides optimization of income and the use of state funds in order to regulate social and economic processes and ensure macroeconomic growth. The aim of the study is to summarize existing theoretical approaches to defining the essence of fiscal policy and on this basis development of recommendations aimed at optimizing the redistribution of financial resources through the national budget, taking into account the dynamics of economic development. Elasticities of income and expenditures of the consolidated budget of the gross domestic product have been calculated with the help of statistical methods, including time series. The essence of the definition of "fiscal policy" and generalized approaches to its treatment have been considered. It has been proved that budgetary policy is a set of techniques and activities of the state, stipulated by existing laws and relevant administrative apparatus on the accumulation and use of state financial resources for the social and economic development. The main ways of budgetary policy have been studied and the main trends of its formation in Ukraine have been singled out. Revenues and expenditures of the consolidated budget have been analyzed, their dependence on changes in gross domestic product have been determined and the major trends of change have been outlined. The factors that affect the budgetary policy as the main lever of influence on social and economic development have been studied. The basic principles of forming effective budgetary policy have been suggested. Scientific novelty of research is summarizing theoretical positions on the budgetary policy operation in Ukraine and justification of specific proposals for the improvement. It has been determined that the effectiveness of budgetary policy is determined by its ability to ensure the performance of state functions, create appropriate conditions for sustainable economic development. Fundamentals of the budgetary policy should be: creation of a new model of interbudgetary relations, further liberalization of tax and budget systems, maintenance of the limit of the state budget deficit to economically safe level, optimization of expenditures. Substantiated scientific results form the basis for a practical solution to the problem of budget policy in Ukraine.

Key words: budget, budgeting, budget revenues, expenditures, gross domestic product.

Одержано 17.02.2015 р.

УДК 336.02

Рибчак Олена Сергіївна,
к.е.н., доцент кафедри фінансів та кредиту,
Уманський національний університет садівництва

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Стаття присвячена аналізу сучасного стану розвитку ринку фінансових послуг в Україні. Автором проведено аналіз публікацій, який засвідчив, що проблематиці функціонування ринку фінансових послуг в Україні не приділено достатньо уваги. Для вирішення завдань дослідження, використані загальнонаукові і спеціальні методи економічної теорії: структурно-функціональний (при визначенні ступеня впливу макроекономічних факторів на розвиток ринку фінансових послуг), історичний (при аналізі генезису терміну «ринок фінансових послуг»). Запропоновано під ринком фінансових послуг розуміти сукупність економічних відносин, які виникають між органами державної влади, посередниками, споживачами та інститутами інфраструктури з приводу утворення та руху специфічних нематеріальних активів – фінансових послуг. Зазначено, що на ринку фінансових послуг України найбільшу питому вагу мають учасники, які спеціалізуються на окремих фінансових послугах, забезпечуючи страхування, банківське/небанківське кредитування, недержавне пенсійне забезпечення, адміністрування фінансових активів для придбання товарів у групах, управління майном для фінансування об'єктів будівництва та/або здійснення операцій з нерухомістю, надання послуг з фінансового лізингу та факторингу. Вказується, що ефективність роботи фінансових посередників обов'язково повинна враховувати природу макроекономічних процесів. Основною стратегічною задачею всієї системи державного регулювання ринку є формування і забезпечення дотримання таких правил діяльності всіх його суб'єктів, за яких ринок фінансових послуг найбільш ефективно виконує свої основні макроекономічні функції – мобілізацію вільних ресурсів для розвитку економіки і формування надійних інструментів заощадження для населення. Запропоновано основні напрями розвитку ринку фінансових послуг: розробка нормативно-правових актів, спрямованих на якісний розвиток посередництва на фінансовому ринку; формування сприятливого інституційного середовища для розвитку ринку посередницької діяльності; підвищення ролі органів регіональної влади та місцевого самоврядування у інфраструктурному розвитку ринку фінансових послуг; активізація міжнародного співробітництва для обміну досвідом щодо регулювання ринку фінансових послуг України; формування організаційно-економічного механізму дії посередницьких структур, що дозволить забезпечити довіру населення